

חינוך לחיים

יום הכיפורים

”פוקד עוון אבות על בנים”

ישנם הרבה רעיונות שמזעזעים שמנסרים בחללו של העולם היהודי בתקופה זו, אחד מהם הוא מה שמובע בפס' זה. כל אב ואם מזדעזעים ביותר מהרעיון. שפה כת' שה' הוא "נושא עוון ופשע" ובכל זאת הוא "פוקד" ז"א שיש לנו ילדים ונכדים ומצפים גם לשלשים ורבעים, וכל הדורות הללו יסבלו מחטאינו ועוונותינו??? בנינו ובני בנינו ישתוחחו תחת משא העוונות אשר אנחנו העמסנו עליהם? הרי זה כה מלחיץ ומחייב אותנו להקפיד על מעשינו. שהפעוטות הנחמדים הללו, אותם אנו משעשעים על ברכינו, הבוטחים בנו ונותנים בנו את מלוא אמונם – יהיו אומללים ונדכאים בגלל השגיאות והחולשות אשר העבירו אותנו על דעתנו והביאונו לידי חטא ועוון??

כמובן שאנו לא יכולים לבוא ולטעון לפני הקב"ה "אנחנו חטאנו ואלה הצאן מה חטאו"? כי הרי ילדינו הם יוצאי חלצינו ואנחנו השורש, ושורש נובל ויבש אינו עשוי להצמיח ניצנים רעננים וענפים לחים. ובגלל שאנו חטאנו העכרנו את מהותנו כך שילדינו יצאו פגומים ועלינו חלה האחריות לכך שחיהם יהיו אומללים בתוך החברה האנושית.

מקדים ומסביר הרב הירש זצ"ל שחיי נחת או חיי סבל שצפויים לאדם בעולם הזה עם צאתו לאוויר העולם – אין לראות בהם שכר או עונש. הם רק מורים על תפקידנו השונים בחיים אשר קבע לנו הקב"ה ומתנים את תנאיהם. וברור שאין לנו שכר טוב יותר מיהדיעה כי המצוות והמעשים הטובים שלנו משפיעים לטובה על בנינו. כמו כן אין להורים עונש וצער יותר גדול מיהדיעה כי הם אחראים על כל פנים באופן חלקי ברע אשר ימצא את בניהם.

אך כוונת התורה בכתיבת הכלל הזה היא אחרת – מסביר הרש"ר הירש והיא: "פוקד עוון אבות על בנים... לשונאי" וכהסבר חז"ל בסנהדרין "כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהן" כלומר, כשהבנים ממשיכים לחיות בשגיאותיהם ופשעיהם של ההורים. ברם, יש בידי הבנים לסור מן הדרך הזאת שראו אצל אבותיהם. הם יכולים להתגבר על הנטיות הרעות שירשו מהוריהם ולעקור מקרבם את התכונות הנפסדות שקיבלו מהם. ומכיוון שלכולנו יש נטיות נפסדות ושגינות בדרך החיים, הרי צריך להיות תפקידנו הראשון בחינוך להרגיל את ילדינו שיתגברו וישתלטו על הנטיות הרעות שירשו מהוריהם. על כן צריכים ההורים להכיר את עצמם היטב ולדעת מה ההרגלים המשובשים והתכונות הרעות שיש בהם, כדי להשתלט עליהם ולהקפיד היטב לבלי הורישם לבניהם. מיד שמופיעה תכונה כזו אצל ילדיהם, חייבים ההורים לדכאה ולעקרה בקפדנות יתירה, שכן יותר קשה לנו ללחום בהופעת התכונות של עצמנו מאשר ללחום נגד הופעת תכונות רעות הבאות להם לילדים ממקום אחר. ע"כ נצליח לא רק להתגבר על הרגלים הרועים שבאו אלינו מבחוץ, כי אם גם על תכונות רעות שעברו אלינו בתורשה ועלולים לעבור גם לילדינו. מאידך צריכים אנו, כהורים, לחנך את ילדינו למידות טובות החסרות לנו, שלא נוכל לשמש להם דוגמה ומופת בזאת, שהרי כרגיל נוטים הילדים לחקות מידותיהם הטובות של ההורים ולהתרגל בהן, עליהם לסגל לעצמם מידות טובות אחרות, שהוריהם אינם יכולים להתפאר בהן.

ואל תתמהו כי הרי בכל שטח אחר אנו נוהגים לפי כלל זה. בטיפול גופני של ילדינו הננו מקפידים הקפדה יתירה על כך. שהם לא יסבלו בגלל תכונותיהם החלשות של הוריהם. והרי לא פחות חשוב מכך זה עתידם המוסרי. אם למשל, ידוע להם להורים כי קיימת מחלה תורשתית ל"ע במשפחה, הם דואגים למנוע מחלה זו מילדיהם ע"י אמצעים מתאימים והזנה מתאימה. כמו כן דואגים ההורים אשר בילדותם לא זכו ללמוד ולקנות השכלה וידיעות, שילדיהם ילמדו את הלימודים הדרושים להם. א"כ נתבונן עתה, מה גרוע יותר – ילד חולה או ילד בור ומושחת?? עלינו איפוא לחשוש יותר על ההפרעות שבחיים החברתיים והמוסריים של ילדינו שהן תוצאות חטאינו ועוונותינו משדואגים אנו למחלותיהם ומומיהם הגופניים, שכמעט אין לנו חלק ואשמה בהם

”פוקד עוון אבות על בנים” – מסכם הרש"ר הירש - הרעיון שכל פשע ועוון של ההורים יתנקם ראשית כל בבניהם, יחנך אותנו, יותר מכל רעיון אחר, להקפיד ביתר שאת על עצמנו ולחנך את בנינו בדרכי המוסר תוך הקדשת מיטב כוחותינו לכך.”

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com